

BUGĂRIILE

Orice reproducere oprită.

Anonimii...

Între ceice muncesc pentru răspândirea culturii în păturile largi ale popoarelor, ade-seori sarcina cea mai grea și mai ingrată nu e a conducătorilor, cari dau direcția, ci a gregarilor, cari prin muncă stăruitoare, tăcută și prea puțin răsplătită au să ducă la îndeplinire, să întrupeze în fapte hotărîtoare lozincile și îndemnurile timpului lor. Dacă aceștia din urmă își înțeleg și îndeplinesc bine chemarea, instituțiile, în slujba cărora sunt puși, vor progresa și cultura va înflori. Dacă însă ei nu sunt oameni la locul lor, dacă le lipsește râvna și priceperea pentru munca, ce au de săvârșit, rămân stăruinți zadarnice și chimvale răsunătoare toate îndemnurile și lozincile conducătorilor.

Despre o categorie interesantă a muncitorilor anonimi vrem să facem amintire în aceste șire, despre ziariști, asupra cărora s'au încins înverșunate discuții în timpul din urmă de când se resimte și în presa noastră națională o pornire mai vie de concurență și emulație.

Această pornire, — făcând pe un moment abstracție de motivele și ambițiile personale, ce par a fi străjuite la leagănul ei — poate fi considerată și ca un fenomen îmbucurător, arătând, că factorii vieții noastre publice încep a se convinge tot mai mult de importanța covârșitoare a presei naționale, căreia nu au înțeles să-i dea totdeauna atențiunea și sprijinul cuvenit. Ori și dacă au înțeles deplin importanța presei, ca instituție culturală sau ca instrument de luptă și propagandă politică, față de muncitorii, cari și-au pus întregă puterea cugetării și simțirii în serviciile presei noastre, față de acei robi

anonimii ai condeiiului, — a căror viață și sănătate s'a îngropat, ca o jertfă a zidirii, în temeliiile acestei instituții de educație națională, — s'a manifestat din partea multor fruntași un adevărat dispreț suveran, asemenea celui exprimat în cuvintele trufașe ale lui Bismarck, că ziariștii ar fi numai niște oameni fără căpătuială. Sau existențe nenorocite (Hungerkandidaten), cum a binevoit a-i caracteriza alt reprezentant al truției teutonice.

În paroxismul curioasei războiri recente, de flacărele căreia s'au înfierbântat și s'au părilit câțiva apărători ai formelor goale, unii dintre ziariștii noștri de talent au fost întrebați, dacă au certificate de examene și diplome de „doctori“. Ceice, — întunecați de patimă, — și-au permis a riscă aceste întrebări abderitice, au pierdut din vedere, că talentul și vocațiunea pentru o carieră nu stau în legătură cu diploma și că dimpotrivă sunt destule diplome, cari se pot asemăna cu pielea leului, în care îmbrăcându-se simpaticul urechiat din fabulă, socotea că va putea să impună respect și să devină regele celorlalte dobitoace. Dar acestea zărindu-i urechile, pe cari nu le putuse ascunde în deajuns pielea leului, și auzindu-i glasul, nu s'au cutremurat de loc de strășnicia usurpătorului, ci eră să se strice de răs...

Muncitorii anonimi ai presei noastre, oricât ar fi ei desconsiderați, din partea unora, ca oameni fără diplome și fără căpătuială sau ca existențe nenorocite, dacă au talent și vocațiune pentru cariera lor, pot aduce culturii noastre, servicii cu mult mai însem-

nate decât zeci de căpătuiți, cari țin să-și afișeze cu orice ocazie prețioasele lor diplome.

Căci pe munca istovitoare a câtorva inși, cari robotesc ziua și noaptea, ca gazetele noastre să iasă la vreme și să ducă cetitorilor cele mai folositoare îndrumări, se întemeiază acea vastă școală națională a poporului nostru, din care a răsărit, și până acum, conștiința demnității lui ca factor cultural și politic în cuprinsul acestui stat, și așteptăm să se reverse în viitor tot mai multă lumină asupra cărărilor, pe cari trebuie să înainteze acest popor, ca să-și poată îndeplini destinația istorică, contribuind cu comorile sale sufletești, dacă nu la îmbogățirea, măcar la varietatea culturii generale a țerii, în care se află.

Rolul presei, la cele mai multe popoare civilizate, începe a primi, pe lângă cel politic, un caracter cultural din ce în ce mai pronunțat. Savanții cei mai de seamă, literații și artiștii nu pregetă a se cobori în subsolul ziarelor răspândite, stând de vorbă cu mulțimea, dându-i prilej de înalte bucurii intelectuale și ridicând astfel prestigiul respectivelor ziare. Este în această apariție o adevărată biruință a democrației, care pretinde, ca literatura și știința să nu fie numai prilej de desfătare pentru cei de sus, ci să devină patrimoniul comun al tuturor. Ori, după cum spuneă cu multă dreptate luminatul profesor dela universitatea din Berlin, Friedrich Paulsen: „Știința nu e numai pentru învățați, ci pentru poporul întreg; cultivarea poporului întreg e cea din urmă țintă a oricărui progres și a oricărei cunoștinți și e cea mai frumoasă chemare a oamenilor învățați“.

Dar nu sunt deajuns cărțile acestor oameni învățați? Este numai decât necesar, ca ei să-și coboare știința sau arta și în coloanele ziarelor? Da, e necesar! Căci cărțile de știință se adresează de obicei unui cerc restrâns de specialiști și, fiind de un caracter prea aristocratic, ele rămân pentru mulțime „grădini închise și fântâni pecetluite și ce folos este de amândouă?“

Ziarul e însă cu totul democratic, și cine se adresează cu ajutorul lui mulțimii, trebuie să-și coboare înțelepciunea pe înțelesul tu-

turora, s'o simplifice și s'o facă accesibilă unui număr cât mai mare de cetitori.

Vorbim aici numai de acei literați și bărbați de știință, cari se adresează mulțimii cu gânduri curate și cu adevărată dragoste de a contribui la înaintarea ei, fără a-i sdruncina credințele și temelile vieții. Știm, că mai ales presa jidovită face multă stricăciune neamurilor creștine prin tendințele ei cosmopolite distrugătoare. Și cunoaștem, chiar în vieța publică a țerii noastre, ce rol trist și destructiv are această presă.

D-l Aurel C. Popovici în studiul său: „Puterea presei“ face, în această ordine de idei, următoarele mărturisiri despre două din cele mai răspândite ziare vieneze („Neue Freie Presse“ și „Neues Wiener Tagblatt“): „Eu unul am avut totdeauna convingerea nestrămutată, că dacă cineva, d. e. un arhimilionar, ar fi oferit acestor două ziare „democratice“ o subvenție anuală mai considerabilă ca aceea pe care ele o au dela Unguri, și dacă ele s'ar fi hotărât să producă fie și numai timp de un an de zile, un curent pentru naționalități și contra Ungurilor, egemonia maghiară ar fi fost de mult sdruncinată în temelii și naționalitățile de mult ar fi obținut într'un an de zile drepturi naționale, pentru cari au luptat timp de 50 de ani fără nici un rezultat. Iată puterea presei. Așa e în Austria, așa e în Ungaria. Așa e în multe alte țeri“. („Conv. Lit.“ 1910, p. 676).

Deși nu putem împărtăși întocmai această părere a d-lui Popovici, — fiind noi de credința, că drepturile naționale nu se câștigă prin surprinderi și din grația unor puteri străine, ci numai prin îndelungate pregătiri, lupte și suferințe, — vom recunoaște totuși, că în vieța modernă presa reprezintă o putere foarte mare și poate să influențeze opinia publică, în mod hotărâtor, și în bine și în rău. Deaceea se și spune atât de des, că presa e a patra putere în stat.

În acelaș studiu clasifică d-l Popovici presa în modul următor: „Ziarele s'ar putea împărți în trei categorii: în ziare de luptă entuziastă pentru idei nouă, în ziare de apărare a tradițiunilor naționale și în ziare de câștig bănesc, simple antreprize de exploatare comercială, prefacerea

cele mai sfinte misiuni în arginți sunători, o adevărată profanare a patriotismului“.

Această din urmă categorie n'a existat și nu poate să existe la Românii din Ardeal. O singură excepție ar fi gazeta lui Birăuț, care induce lumea în eroare și vrea să facă concurență organului poporal, ce apare în Budapesta sub egida comitetului național.

Toate ziarele noastre naționale din patrie au numai notele distinctive ale celor două categorii dintâi: poartă luptă entuziastă pentru biruința ideilor nouă de cultură națională și politică democratică; și apără comoara tradițiilor naționale: credința, limba și moșia strămoșească!

Când școalele populare ne sunt amenințate, iar cele secundare privite chiorîș, când bisericile ne sunt îngrădite și instituțiile culturale strămtorate, în astfel de împrejurări nu e decât foarte firesc, ca presei noastre să-i revină un rol cu mult mai greu și mai sfânt decât este al presei din oricare altă țară. Rolul acesta trebuie să fie îndeplinirea unei serii neîntrerupte de acte de eroism, asemănător celui săvârșit de „micul toboșar sardinian“ din minunata istorisire alui Edmondo de Amicis...

Deși au o misiune atât de grea muncitorii anonimi ai presei noastre naționale, o vor putea duce la îndeplinire, dacă în pieptul lor va arde pururea vie și puternică flacăra iubirii de neam, și dacă în inima lor vor purta gândul nestrămutat de a se stânga ca niște făclii luminând, povățuind și entuziasmând mulțimea,

fără a aștepta vre-o recunoștință sau răsplată dela ea!

„Sic vos, non vobis mellificatis“...

Aceasta e soarta ziaristilor cinstiți și de vocațiune, dupăcum atât de nimerit și cu adânc înțeles o zugrăvise prim-ministrul austriac Bienerth la jubileul societății „Concordia“, din toamna anului 1909, prin următoarele cuvinte: ... „Târziu, când pleoapele obosite se închid pentru totdeauna ca de plumb, acel ce a vorbit entuziasmat cetitorilor se comorează într'un cerc intim de prietini prin apeluri de nume necunoscute. Nu cunosc o carieră, care să pretindă mai mult spirit de jertfă, mai mult entuziasm, mai multă abnegație și resemnare decât ziaristica. E asemenea pomilor, a căror fructe și frunze, în coroane adumbritoare, ocrotesc în vâl de liniște pe alții. Așa s'au perândat generații întregi de oameni ai muncii, de slujitori ai cuvântului și presa s'a înălțat sus. Vieța publică nu ne-o mai putem imagina fără presă, căci ea e o necesitate a vieții noastre intelectuale. Se poate spune, că întreagă vieța publică a vremilor noastre se întemeiază pe ziaristică. Chiar și știința îi recunoaște meritele, așezându-o aproape de ea ca pe o soră mai mică. Ziaristica e o școală, o neprețuită școală de adulți. Asemenea unei cingători grandioase cuprinde în sine prin rostul ei informativ și educativ popoarele înfrățite. Aceasta e marea misiune a presei de a uni popoarele în înfrățire de cugete“.

I. Lupaș.

La o casă...

Stă în prag și 'n pânză albă
Prinde-o măiestrită floare
Și nu bagă 'n seamă frunza
Care-i cade la picioare.

Păr și fața îi atinge
Raza palidă de-afară,
Iar din ochii ei străluce
Soare drag de primăvară.

La o casă cade frunza
Și în seamă nu-i băgată;
N'au toți ochii de pe lume
N'au toți toamnă deodată.

G. Rotică.

Înșiră-te, Mărgărite...

Poem feeric în două părți, de *Victor Eftimiu*.

Partea I.

Mărul de aur.

(Urmare.)

Crainicul.

Ce poțtești drumeț de seară?

Făt-Frumos.

Să s'arate Împăratul!

Vestitorul.

Nu se poate, căci oștenii început-au cu uratul
Doamna plânge... Clipa-i mare... Toate ini-
mile bat (confidențial)
Iar Domnița cea mai mică n'are voie de bărbat.

Făt-Frumos.

Da' ce-mi pasă dacă plânge doamna voastră?
Da' ce-mi pasă
Dacă inimile voastre, despărțirea le apasă?
Să s'arate Împăratul!... Vreau să-l văd, să-l
agrăesc.

Făt-Frumos îmi zice lumea... și-s de neam
împărătesc...

(Vestitorul intră în palat și, peste o clipă, Împăratul
iese, fără coroană și cam vesel.)

Împăratul.

Ce poțtești, drumeț de seară?

Făt-Frumos.

Împărate, cer iertare
C'am călcat fără de voie prea cinstitele-ți hotare
Să te 'ntreb, de știi că 'n țară găzduiești un
hoț de smeul...

Făt-Frumos îmi zice lumea... Sunt fecior de
craiu și eu...

Împăratul.

Nu 'nțeleg... fecior de vodă?...

Făt-Frumos.

Prea mărite Împărate,
Sunt și eu fecior de Vodă...

Împăratul.

Două fete cununate
Dar a treia nu vrea încă bărbătească însoțire...

Făt-Frumos.

Luminate Împărate, nu mi-e gândul de pețire.

Împăratul.

A-ha-ha! Nu vrei nevastă?! Intră Craiule,
poftim!...
Și în cinstea celor două, două cupe să cinstim!

Făt-Frumos.

Sunt grăbit din cale-afară... Ar putea să mi
se spună
Dacă smeul e p'aicea?...

Împăratul.

A venit și el să-și pună
Fața scumpă la vedere, dar firește, n'am voit!...
E p'aici. Da' ce-ai cu dânsul?

Făt-Frumos.

Smeul ăsta mi-a răpit
Pe Ileana Cosânzeana...

Împăratul.

Pe Ileana? Știu povestea...
Multă vreme!

Făt-Frumos.

Vreme multă!

Împăratul.

Pretutîndeni umblă vestea!

Făt-Frumos.

Patru ani de când îi caut, patru ani de când
îi scap
De mă mir cum nu-mi albește încă, părul
de pe cap...

Împăratul (face semn unui servitor, care iese).

Smeul e p'aici, băiete. E ascuns prin vr'o
strâmtoare...

Fii pe pace... ai să-l afli... am să-ți dau
și ajutoare,

Să mi-l cauți și prinzându-l precum prinde
plasa pești,

Să mi-l strângi, și de se poate, pe vecie să-l
stârpești...

Pân' atunci, ia stai o clipă... la poftim o
cupă plină...

(servitorul se reîntoarce, cu pahare de vin).

Hai noroc!

Făt-Frumos.

Trăiască mirii! Să le fie viața lină...
Să trăiești, Mărite Doamne!

Împăratul.

Dragul tatei să trăiești
Și mireasa dumitale chiar ca mâne s'o găsești!...

Făt-Frumos.

Mulțumesc...

Împăratul.

Și-acum ia spune-mi, cum ți se trecură anii?
Mă 'nțelegi... la zi de nuntă o poveste de
pășanii

Din iubit, mă face tânăr — da' de ce nu stai
coala —

Ca pe vremea când în pieptu-mi dragostea se
zvârcolea...

Făt-Frumos.

Logodiți abiă de-o lună așteptam cu nerăbdare
Să sfârșească secerișul, toate trebile de dare,
Ca să 'ncep în toată voia ale nunții pregătiri...
Iată că dela o vreme fel-de-fel de prevestiri
Începură să mă roadă și din visuri să mă scoale...
Îmi spuneau supuși de-ai țerii, cum că smeii
dau târcoale

La ferestrele miresei... Niște vraci spuneau și ei
Cum că țara-i năpădită de balauri și de smeii.

Împăratul.

Ehehe!... O iei din capăt...

Făt-Frumos

D'apăi cum s'o iau? Din coadă?

Împăratul.

Ba din capăt... eu mă bucur!

Făt-Frumos.

Trimisesem de iscoadă
Cetitori în stele, crainici, învățați și vraci,
plăieși

Dar cu toate-acestea smeul...

Împăratul.

Ți-a furat-o!

Făt-Frumos.

Cum spuseși —

Am plecat, nebun, să-i caut peste mări, peste
hotare

Și cu cât fugeam mai iute și cu cât fugeam
mai tare

Cu atât crește în pieptu-mi dorulei, ucigător —
Mă 'ntreceam cu vântu 'n cale... M'avântam
nepăsător

Străbătând într'o suflare țară lungă, mare lată
De-am răzbit din crucea lumii până 'n lumea
neumblată

Și de-acolo, fără preget, până 'n celalalt țărâm...
Parcă văd cum fuge roibu!... Parcă simt cum
coborîm

Ca 'ntr'un vis, prăpăstii negre, cum urcăm
pe munți cu soare

Cum răzbim prin codri falnici și prin volburi
de ninsoare,

Parc'aud în urma noastră toate fiarele urlând...
...Îmi plutea mereu 'nainte chipul ei frumos
și blând...

Chipul ei plutea în zare pe cărări neispitite,
Ca o flacăra ce duce la comori neprețuite...
Lumină întreaga lume ca o rază, ca o stea
Ce crește mereu în zare cu cât drumul des-
crește...

Chipul ei secă deodată ale apelor șiroaie
Și făcea din văi livadă și din munte mu-
șuroaie

Chipul ei, din calea noastră orice piedecă
gonea

Și făcea din mine pană și din Roibu, —
rândunea.

Împăratul.

Te 'ntrebă, firește lumea, te 'ntrebă în gura
mare:

„Da' de unde vii, drumețe, da' 'ncotro te duci
drumare?!“

Făt-Frumos.

Mă 'ntrebă, iar eu la rându-mi întrebam
mereu de ea

Dar din nouăzecișinouă, — numai unul de-o
știeă...

Împăratul.

Și-ai găsit-o?

Făt-Frumos.

Da' de unde?!

Împăratul.

Nici pe smeu?

Făt-Frumos.

Pe el, firește...

Împăratul.

Hâm! Povestea se scurtează...

Făt-Frumos.

Ba de loc: de-acuma crește!

Împăratul.

Hei! „Înșir'-te Mărgărite“ — cum spuneă câteun bunic...

Făt-Frumos.

Cum îl văd... mă 'ndrept în șale... Dar și smeul e voinic!...

E cumplit!... Asvârle flacări, are ghiare lungi, tăioase

De-ți înfige mâna 'n carne, te răzbește până 'n oase...

Împăratul.

Bârr! Mi-e groază!... Hai în casă... Simt că m'a luat cu frig...

Hai să-i spun 'mpărătesei...

(Se scoală și intră în palat).

Făt-Frumos (urmându-l).

Cum îl văd; încep să-i strig:

Stai pe loc!... Dă-mi pe Ileana... Smeul răs-pundeă 'ntr'o doară...

Ne luptăm... Îl bat... îmi scapă...

(Fata cea mică a Împăratului, care a ascultat din umbră, iese și asvârle cu mărul-de-aur în Făt-Frumos. Acesta întoarce capul se uită, indiferent, la mărul care se rostogolește pe trepte, se uită apoi la fata Împăratului, dă din umăr și intră în palat. Alb-Împărat n'a văzut nimic.)

Fata Împăratului.

Te-am svârlit întâia oară

Măr-de-aur... măr de aur... rod al viselor dintâi...

Cine-o străjuî de-acuma al fecioarei căpătâi?

„...și precum gonești feciorii ce-au venit să mi te ea,

Tot așa să te gonească celdintâi ce ți-oplăceă...“

Cel dintâi întoarce ochii... Prea curând, o, prea curând

S'a 'mplinit blestemul tatei... Mă simt toată tremurând

Pradă dorului ce 'n suflet își porni de-acum vâltoarea...

„Cel dintâi să te gonească“... Dar ce-mi spuse vrăjitoarea?

„... urmărește-l pretutindeni ori și când și 'n orice fel, —

Vieța ta e-a lui de-acuma; ești pierdută fără el!...“

Două groaznice blesteme... ce-o să fac de-acuma oare?

Cui să-i spun ce port în suflet... ce m'a-pasă... ce mă doare?

Smeul-Smeilor (intră din stânga, nesimțit).

Nu mai plânge!... Lasă...

Fata (speriată).

Doamne...

Smeul.

Bună seara!

Fata.

Cine ești?

Smeul.

Smeul-Smeilor îmi zice...

Fata.

Ai venit să mă răpești?

Hai, răpește-mă... sunt gata!...

Smeul (incet).

E grăbită turturica!

Fata.

Ia-mă... du-mă în pădure...

Smeul (incet).

Nu prea știe ce e frica!

Fata.

Ce te uiți? Ce stai pe gânduri?

Smeul.

Uite vezi, m'am zăpăcit...

Prea mi-o spui pe șleau domniță: Ia-mă, hai!

Fata.

Ce om sucit!

Smeul.

Dumneata ești — cum ți-aș spune? — cea dintâi ce nu se teme

Alții m'ar primi cu pietre și cu groaznice blesteme (mirat)

Da' de ce te uiți la mine?

Fata.

Smeul? Smeul dumneata?

Smeul-Smeilor cumplitul care lumea 'nspăimântă

Doar cu numele?

Smeul.

Domniță, eu sunt Smeul din poveste...

*Fata.*Cel cu aripi și cu ghiare, cu o sută de neveste,
Celce 'n treacăt arde toate din hotar până 'n hotar?

Unde-s capetele-ți multe?

Smeul.

Le-a tăiat un bucătar...

Știi... poveștea cu țiganul...

Fata.

Unde-s ghiarele vestite?

Smeul.

Ghiare n'am... cum n'am nici vreme să port unghile gătite...

Făt-Frumos el are vreme... nu-i degeaba
- Făt-Frumos

Nu-l împiedecă nici goana, sborul roibului spumos...

*Fata.*Te credeam din povestite urâțenie ciudată
Lumea te făcea bălaur...*Smeul.*

Lumea m'a văzut vr'odată?

Fata.

Cum putea să povestească fără ca să știe ce-i?

*Smeul.*A făcut cu mine lumea după vechiul obicei:
Neputând să mă ajungă, neputând să mă 'nțeleagă

Mă cârtește fără milă și de chipul meu se leagă...

Ce-o să zică oare lumea că n'ai vrut să te cununi?

Fata.

Lasă ce-o să zică lumea... Făt-Frumos spune minuni...

Te făcea voinic, năpraznic...

Smeul.

Ca să pară că e tare

Orice om întruchipează din dușman, — o arătare.

Cum ar fi grozav el însuș de i-ar fi dușmanii mici?

Fata.

Dar pățaniile tale?

Smeul.

Le-a scornit vr'un Moș-Glumici..

Fata.

Dar Ileana?

*Smeul.*Am furat-o fiindcă vream să-mi fie rudă
Împărății toți din lume... Numai astfel, fără trudă

Mi-aș putea ajunge ținta...

Fata.

Ai vr'o țintă pe pământ?

Smeul.

Vreau să-mi fac o 'mpărăție! Zi și noapte mă frământ

Alergând încoă și 'ncolo, fie soare, fie lună
Fericit să-mi fac culcușul în vr'o rece văgăună
Și să-mi plec pe-un colț de piatră capul greu,
întunecat...

M'am luptat ades, domniță, nedormit și nemâncat...

Ca să fug de cei ce nu vor bogății nemoștenite
Dorm în scorburi, în tufișe, în palate năruite...
Și-alungat de toți vrăjmașii m'am făcut mai rău ca ei!*Fata.*

Bietul smeul!

Smeul.

Ți-e milă, spune?... Simți că plângi fără să vrei?...

N'aș primi, să fie altul... Dară tu ești tinerică
N'ai fugit văzând pe Smeul... n'ai țipat... și nu ți-e frică

Să vorbești, să stai cu mine... N'ai chemat într'ajutor...

N'ai svârlit cu pietre 'n mine...

(Își lasă capul pe mâna ei, gemând).

Fata.

Bietul Smeu rătăcitor!

Smeul (ridicându-se).

„Bietul smeul!“ Acum... Dar mâne, mila ta
o să mai ție?

Ai și tu în vine sânge care cere 'mpărăție...
De-ar veni acuma vr'unul din feciorii de
'mpărat

M'ai goni... ți-ar fi rușine...

Fata.

Ai să vezi!

Nu e! Nu-i adevărat!

Smeul.

Mai vii cu mine?...

Fata (codindu-se).

Și prin scorburi?
În palate năruite

Smeul.

Vai, domniță... n'am palate dăruite
De 'mpărați... Eu n'am cunună... Vieța mea
e foarte grea...

Fata.

Te 'nțeleg...

Smeul.

Domniță dragă, mă 'nțelegi și nu prea-prea...
Făt-Frumos ți-ar spune lucruri mai frumoase,
mai ușoare...

Vorba lui ar fi mai dulce... el ar ști să te
'nfășoare

Într'o vrajă de visare, într'un cânt adormitor...
Mult mai tare-i sună glasul într'un suflet
visător...

Vorba lui... (Fanfare, în culise). Dar ce s'aude?

Fata (uitându-se în palat).

El e!...

Smeul (ascultând).

Vorbe îndrăznețe?

Aha-ha! Așteaptă numai...

Fata.

Ce-ai să faci?

Smeul.

Să-i dau binețel!

Smeul-Smeilor mă chiamă și-ai să vezi de știu
luptă...

Făt-Frumos.

(Urmat de Împărat și de întregul alaiu domnesc, iese
din palat, în lumina fațelor.)

Împăratul.

Cale bună, dragul tatei!

Făt-Frumos.

Mulțumesc, Măria-Ta,
Mulțumesc de vorbă bună, mulțumesc de
găzduire...

Am să plec în lume iarăș... să răstorn în-
treaga fire...

Ca să dau de Smeu sunt gata toată lumea
s'o străbat

Am să merg și-acolo unde munți 'n capete
se bat...

Smeul (iese din umbră).

Uite Smeul... Ce-ai cu dânsul?... Te scu-
tesc de căutare...

Ce poțesteți?

Împăratul.

Să pleci de-aicea!...

Smeul.

Împărate, cer iertare!...
Hai voinice... uite Smeul... Ce-i porunca?
Ce-ai să-mi zici!...

Făt-Frumos.

Nu aici, tâlhar nemernic!... Hai afară!

Smeul.

Nu! Aici!

Vreau să-ți scot puțin din mână a minciunilor
brățară...

Vreau s'audă toată lumea, dragul meu Vântură-
Țară,

Cum că ești Încurcă-Lume, mincinos lăudăros...
(uitându-se lung la el)

Mai întâiu, de-atâta vreme, nici o haină nu
ți-ai ros

Ești gătit întotdeauna... Cum așa? Dar nu
te doare

Pe gățeli, să-ți treacă vremea? Barba ta nu
crește oare?

Când îți pui în păr miresme?... Ș'apoi alta;
de poțesteți

Spune tuturor de față: cum te chiamă? cine ești?
În povești îți spune lumea într'un fel... De
trece anu

Când ești Prăznea, când Pepelea, când voi-
nicul Greuceanu...

Calul tău, ca și mustața, când e negru, când
bălai, —

Pe când eu, sărac de mine, peste tot unde
umblai,

Rând pe rând am fost balaur omorît cu buz-
duganul,

Mi-a tăiat, într'o poveste, șapte capete țiganul,
M'ați făcut arap, ghionoaie, Strâmbă-Lemne
și socot

Că p'aiurea mi se zice Statu-Palmă-Barbă-cot.
Făt-Frumos! Frumos răsună! Numai numele
ajunge

Ca să simți, pe cerul gurei o dulceață cum
te unge...

Cum să nu te-aștepte seara toate fetele 'n
pridvor?

Toate fetele, voinice te visează și te vor!...

Făt-Frumos.

Ori îmi dai pe Cosânzeana ori ți-oi rupe
junghetura!...

Smeul.

Toate-s bune... Tu voinicul, iară eu lăpădătura
Care trece prin văzduhuri sforăind ca un
buhai...

M'ai învins mereu, dar unde, unde ți-e Ileana,
hai?

Eu sunt scorpia, ghionoaia, huhurezul, spe-
rietoarea

Liliacul, cucuveaua, — iară tu, — privighetoarea!
Ce-ai făcut să fii atâta?

Făt-Frumos.

Am ieșit învingător!

Smeul.

Ai ieșit, dar nu prin tine: ți-au stat toate
'ntr'ajutor!

Ce-ai visat întregă vieța, ce-ți lucește 'n
zare ție?

O femeie!

Făt-Frumos.

Da! Dar ție?

Smeul.

Eu visez o 'mpărăție!

Eu visez domnia lumii... Făt-Frumos ce face
oare?

Își alintă, își oglindă frumusețea în izvoare...
Ca s'ajung, suceam în dreapta paloșul... Tu
ce făceai

Liniștit, în largul lumii, capul fetelor suceai!

Făt-Frumos.

O femeie! Da! Iubirea!... Iată singura-mi
comoară...

Ea-mi aprinde 'n zare flacări, mă învie, mă
omoaară...

Smeul.

E frumos... dar îndoelnic... Dragul meu,
cu ce te-alegi?

Făt-Frumos.

Visul meu tu niciodată n'ai putea să-l înțelegi!...

Smeul (înduișat).

Eu ți-aș da-o pe Ileana — de mi-ai cere-o ca
un frate.

Vei găsi-o totuș singur: într'o zi, pe înserate
Va află, prin vorbă dulce unde stă puterea mea,
Și-ți va spune... vei găsi-o nu prin tine, ci
prin ea!...

De mi-ai cere-o cu blândețe aș lăsa-o din robie...

Făt-Frumos.

Nu cerșesc la nimeni milă!

Smeul.

Dar primești când ți se 'mbie!

Făt-Frumos.

Minți, tâlhare, minți!

Smeul (arătându-i paloșul).

Ia uite!...

Făt-Frumos.

Nu mă tem!

Smeul.

Te arunc în cer!

Făt-Frumos.

Să te văd!... Sunt gata... Haide... Asta-i
mila care-ți cer!

Milă eu?

Smeul.

Firește!

Făt-Frumos.

Milă? — Mărturie!

Smeul.

Ți-oi aduce!

Făt-Frumos (îndârjit).

Scoate paloșul, tâlhare!

Smeul.

Scoate paloșul, haiduce!
(Amândoi își scot paloșele și le sucesc deasupra capetelor, gata de luptă).

Împăratul (intervenind).

Ehehe! Așa... deodată?... Înainte de-a luptă
Spune, Smeule, și mie care-i visul, țara ta?!

Smeul.

Nu sunt eu stăpânitorul părăsitorilor palate
Al pădurilor deșarte și-al puhoaielor umflate?
Șerpii, vulturii și corbii nusunt toți supușii mei?
Văgăunile nu-s pline de bălauri și de smei?
Țara mea e țara spaimei, iar puterea mea e mare:

Toate duhurile-ascultă, tremurând de-a mea
chemare...

N'are graniți, n'are lege, n'are biruri țara mea
Dar e largă, fără margini și te miști voios
în ea!...

N'am călească ntr'aurită, dar când trec în
rotogoale

Peste stâncile trăznite, peste câmpurile goale,
Drumul meu nu pare falnic ca un drum îm-
părătesc...

Făt-Frumos.

Ți-l gătesc eu drumul ăsta, n'avea grijă, ți-l
gătesc!

Smeul.

Nu cumva ți-e iar de luptă?

Făt-Frumos.

Și ce-ar fi?

Smeul.

Păi, de, băiete,
Hai de-aicea... dă-te ncoace să ne batem pe
'ndelete...

Făt-Frumos.

Nu mă mișc... Ești gata?

Smeul.

Gata! (incepe lupta).

Fata cea mică (speriată).

Împărate, nu-i lăsa!

Nu-i lăsa, Mărite Doamne!

Crainicul (intră speriat, din stânga).

„Unde e Măria Sa?

Împăratul.

Ce-i acolo? Cine strigă?

Crainicul.

Prea slăvite Împărate,
Începură zile grele pentru țară să s'arate!

Împăratul.

Vr'o primejdie?

Crainicul.

Grozavă!... Fel de fel de soli vestesc
Că voinicii cari trecură în alaiu 'mpărătesc,
Mâniati că fata voastră îi gonește, s'adunară
Și-au pornit încoa furtună!... Căii varsă foc
pe nară

Scurmă țarna și nechiază, ard cetăți în calea lor.
Zarea toată e lumină...

Împăratul.

Dat-au foc cetăților? (cătră fată)
Ah, domniță, multă grijă mi-ai adus la bă-
trânețe...

Crainicul.

Oști venite mai în urmă, tot mai mari, mai
îndrăznețe
Au cuprins păduri, orașe, largul țării bărăgan...

Împăratul.

Cine merge 'n fruntea oastei?

Crainicul.

Voevodul Buzdugan!...
Banul Pungă dă merinde, Banul Scamă aju-
toare
Pe când toată oastea noastră șade, vai, ne-
știutoare...

Împăratul.

Ah, mișei!... La plecare nu mi-'au spus nici
un cuvânt!

Crainicul.

Banul Inimă-de-Aur, poreclit Fluera-Vânt
A 'ncercat să-i domolească...

Smeul.

Gineri pașnici nimerit-a
Să-ți alegi, Mărite Doamne?

Împăratul.

Nu mai știu, îmi pierd sărita!

Ce să fac? Trăiam în pace... Nici prin vise
nu visam
C'o să vină împotriva-mi cete multe tam-
nesam!...

Smeul.

Sunt frumoase, ele, doamne, visurile de
'mpăcare...
Voie-Bună, Țară-Bună, — gineri buni sunt
fiecare
Nu zic ba... Dar vezi, niciunul n'are brațul,
știi, coleă...
Când o fi vr'o 'ncurcătură să te scape de
beleă...

Împăratul.

Hei, de-ar vrea și cea mai mică, de-ar gândi,
de-ar înțelege
Ce mândrețe de tovarăș, printre feți i-aș mai
alege!

Făt-Frumos.

Doamne, înaintea oastei bucuros eu duce-m'aș!

Smeul.

De rămâne el aicea, eu m'oiu duce la vrăjmaș!

Împăratul.

Crai măriți, vedeți prea bine că mi-e țara 'n
grea nevoie...
Rogu-vă, plecați aiurea și certați-vă în voie, —
Voi cu păsurile voastre iară eu, cu grija mea...
(li împinge binișor spre stânga și iese după ei.)

Împărăteasa (cătră fata cea mică).

Pentru tine toate astea... Împăratul se temeă
Dinainte c'or să vină vovezii cu mânie...

Fata cea mare.

I-ai gonit pe toți... și uite!...

Împărăteasa.

Fata mea, o cununie

Ne-ar scăpa de orice grijă... Fata mea, cum
poți răbdă?

Țara pierе pentru tine... mai e vreme...
spune: da!

Ai văzut cam cine-i Smeul, Făt-Frumos cam
cine este

Toți așa sunt, fata mamei, toți voinicii din
poveste...

Nu-l iubeam nici eu pe Albu înainte de a-i vorbi
Dar apoi, ne cununarăm și 'nceput-am a-l iubi.

Fata cea mare.

Chiar de nu ți-o plăceă soțul nimenea nu te
omoaă

Dacă-l lași...

Împărăteasa.

Primește mamă, spune: da! Da?

Fata cea mare (rugătoare).

Surioară?

Fata cea mică.

Fie, mamă!

Împărăteasa (cătră Împărat, care se reîntoarce).

Împărate, fata noastră s'a 'nvoit...

Alb-Împărat (fericit).

S'a 'nvoit s'aleagă soțul? (o îmbrățișează) Să
trăești, copil iubit!

Fuga crainice și spune vovezilor să vie
(crainicul iese)

Spune-le să curme lupta!... (fetei) Puică,
inima-mi învie...

Să trăești, fetița tatei! Hei, aduceți lăutari...
Să se scoale altă ceată de chelari și bucătari...
Rândușiți... c'o să petrecem nouă zile încheiate
Să petreacă toți în țară...

Crainicul (intrând).

Prea slăvite Împărate,

Au venit și vovezii...

Împăratul.

Au venit? Așa curând!...

Bravo, crainice!... Vestește-i... Să poftască
iar la rând!

Crainicul

(vestind, ca și la început, în vreme ce curtea și-a luat
vechile locuri, de astădată în lumina faclelor).

Oaspeți mari din țeri străine ia poftiți cu
gând curat

Pentru fata cea mai mică a lui Albu-Împărat!
(anunțând, pe când cortina se lasă)

Craiul stelelor Murgilă, craiul soarelui, Zorilă...
(Sfârșitul părții I).

Cântec de fus.

Încep un fir ca fulgul de alb și fără pată,
Să torc la gura sobei, când asprul vânt afară
Ascute lung pe câmpuri cuțitul său spre seară,
Să taie ramuri negre din codri noaptea toată.

În vatr' a fost lumină înaltă și fierbinte
De crengi din care focul scotea cântări de fluer,
Acuma jarul arde cu potolitul șuer,
Și fusul trist urmează cântări fără cuvinte.

Și sure ca cenușa din vatră, și 'n privire
Purtând văpaia-aprinsă a jarului ce moare,
Vin mâțele încete și leneșe. Și-mi pare,
Că fusuri trec în juru-mi cu nevăzute fire.

Torc nevăzute fusuri ca fusurile sorții
Din caierele tainici și mari ce nu cunoaștem
Din care vieața face pe lume să ne naștem,
Să ducem firul nostru spre foarfecile morții.

Iar mâțele văd numai cum firu-mi se 'nvârtește
Și dacă lenea dulce le-a prefăcut în piatră,
Privirea lor se joacă, și torsul lor la vatră,
Din asprele gătlejuri în umbra sură crește.

Dar somnul bată 'n taină la geam. Încet, pe ușă
El intră fără șoaptă, și blând mă împresoară.
Prin roata cea de fusuri, spre vatră se strecoară,
Stingând în sobă jarul, se culcă în cenușă.

Din vatra 'ntunecată, m'atinge încet pe mână,
Încet mi-oprește fusul, și torsu-mi întrerupe —
Ș'adorm mâțele toate, și firul lor se rupe,
Cu firu-mi alb ca fulgul, cu firu-mi lung de lână.

Alice Călugăru.

Trece repede-un voinic...

După Petöfi.

Trece repede-un voinic
Pe-un măgar călare,
Ochii-i sunt păianjeniți
De-o durere mare.

Trăgână din fluer lin
Sus în munți departe,
Când i-au spus c'odori-i scump
E pe pat de moarte.

Pe măgar a 'ncălecat
Și spre sat pornise, —
Pân' ajunse, pe vecie
Mândra-i adormise.

În durerea-i făr' de țărni,
Cum și-a stâns amarul?
Cu măciuca-i oblu 'n cap
Și-a lovit măgarul!

P. Pădure,

Grigorescu: Fetița pescarului (colecția Carada).

Vina „Cochetei“.

— Schiță. —

De câteori judecătorul cel tânăr trecea pe dinaintea casei doctorului de plasă, Fănică Tănăsescu, trebuia să se oprească din drum și după ce se uită spionând printre zăbrelele gardului, începea să cheme cu un glas desmijdător:

„Cocheta!... Cocheta!!...“

Și nu trebuia să strige de mai multeori, că îndată se ivea, strecurându-se, fie pe sub portiță, fie printre spărturile din gard, o cățelușe de casă, albă de tot, care cum dădea cu ochii de el, îi sărea înainte cu gudurături alintate, cu lătrături vesale. Judecătorul o luă repede în brațe, și, înainte să se uite la ea, își ridică ochii îndreptându-i spre fereastra în cadrul căreia trebuia să se arate, zâmbitoare, stăpâna casei, — d-na Tănăsescu. Ca și când n'ar fi zărit-o măcar, judecătorul își plecă ochii la cățelușă și începea s'o mângâie cu mâna-i înmănușată. Apoi scotea din buzunar un pachet de ciocolată, din care, rupând bucăți după bucăți, îndopă cu plăcere odorul său din brațe.

Uneori, dacă se nimeria să fie fereastra deschisă, se auzia răsunând râsul vioiu al doamnei Tănăsescu, care din umbra casei, îl dojenea:

„Vai de mine, domnule Spireanu, n'o mai răsfățați atât! A ajuns așa de delicată încât nu mai vrea să mănânce altă ceva decât ciocolată... Și mă tem chiar, să nu se îmbolnăvească...“

— Las' că are cine-o căută! — răspundea judecătorul și ca s'o necăjască se prefăcea de multeori, că o scapă pe Cocheta jos, și ca s'o prindă, o apucă de câte-o labă și o ținea așa spânzurată în aer, până ce venea din casă stăpâna ca s'o scape din mâna „țiranului“.

„Da n'aveți inimă deloc, domnule Spireanu!“ — îl muștră cu un zâmbet fermecător.

Alte dăți, când judecătorul trecea cu trăsura în plasă, o luă pe Cocheta cu el, știind bine că la întoarcere, seara, trebuia să-i ație cineva calea, să-i ceară socoteala o voce dulce și scumpă. De multeori judecătorul se

împotrivea să-i dea pe Cocheta și, atunci se încingea o adevărată luptă între degetele hrăpitorului și ale salvatoarei... Și lupta asta în care se aprindeau obrajii luptătorilor, s'ar fi prelungit poate până mai târziu, dacă nu se ivea în ușă, chipul înăbușit de barbă al doctorului de plasă.

Într'o bună dimineață, însă, Cocheta nu mai ieși înaintea răsfățitorului ei, cu toate strigătele și fluerăturile lui. Și această lipsă dela chemare se întâmplă și a doua zi și a treia și a patra zi, așa că de câteva ori judecătorul fû silit să-și ronțăie el singur, ciocolata pregătită, pentru caninii strălucitori ai domnișoarei Cocheta...

Și ciudată loveală: nici stăpâna ei nu se mai arată ca să zâbească, în cadrul ferestrei îngherlandat cu foi de viță sălbatecă.

„Trebuie să fie ceva la mijloc!“ — gândi judecătorul care dorind să afle cât mai repede această taină, se hotări, într'o zi, să calce pragul casei doctorului de plasă. „Poate că se îmbolnăvise Cocheta... și, — cine știe? — poate chiar d-na Tănăsescu!“ Cu fruntea încruntată sub apăsarea acestui gând, cu sfârcul mustăților răsucite cu mare îngrijire, judecătorul atinse clanța portiței, având în clipa ceia aerul unui procuror care vine să facă la „fața locului“ o cercetare...

În grădină, îl întimpină fața bărboasă a doctorului de plasă.

„Te salut doctore“ — îi strigă judecătorul întinzându-i de departe o mână prietenească.

„Știi de ce am venit?... Nu ghicești!... Am venit să aflū știți despre sănătatea... domnișoarei Cocheta!... De patru zile m'a tradat fără milă, infama!...“

Doctorul schimonosî un zâmbet și se margini să-l poftască pe o bancă de lemn de sub umbra unui teiu bătrân.

Atunci se arată, în haina-i lungă și ușoară de dimineață, și stăpâna casei. Eră cam palidă și părea suferindă... Se apropia de cei doi bărbați, pășind cu mlădierea trestiei bătută de vânt.

Judecătorului îi străluciră ochii de plăcere,

Grigorescu: Portret (colecția Carada).

Fără să fie seamă de privirea ciudată a bărbatului, el îi sări înainte făcându-i o plecăciune peste măsură de adâncă.

Apoi sărutându-i mâna cu sgomot, zise răsând:

„Se poate să fiți așa de haină și să vă bateți într'atât joc de biata mea inimă!... Să mă lăsați să suspin de patru zile în preajma porțiței, după... Cocheta mea adorată!... Pun rămășag că ați închis-o dinadins ca să nu-mi mai sară în cale!... Nu-i așa? Vedeți cât sunteți de răutăcioasă!!...“

Puțin încurcată, d-na Tănăsescu furișă o privire spre bărbatul ei, și în loc de răspuns își plecă ușor umărul stâng.

Doctorul care se uită spre fundul grădinei, se întoarse deodată și ținându-și ochii în ochii judecătorului, îi zise scurt, apăsător:

„Ba eu am închis-o!... Că-i prea stricătoare javra și... mai ales plictisitoare... grozav mă plictisește...“

Da judecătorul, că și când n'ar fi simțit cât de puțin asprimea tonului, se îndreptă spre ogradă, și cu veselia lui de băiețandru, care îl prindea așa de bine, începuse să strige din toată inima:

„Cocheta!... Vin' aci, Cocheta!...“

Nu isprăvi bine de chemat și se auziră schionăturile Cochetei și înflată de deosebire și sgârieturi desnaidejduite la ușa rău închisă a magaziei de lângă bucătărie. Judecătorul se repezi într'acolo, și după puțină zăbavă se înapoiă, aducând în brațe pe biata prisionieră, care se lipea de pieptul prietenului ei, gemând de plăcere...

Netezind-o ușor pe cap, judecătorul îi spunea, uitându-se duios spre d-na Tănăsescu:

„Acum n'am ciocolată la mine, Cocheta dragă; da mâne dimineață ți-aduc... să mă aștepți, să știi...“

Înghițând un nod supărător, doctorul zise cam enervat:

„Dacă îți place așa de mult javra asta, n'ai decât s'o iei cu d-ta... Tot am vrea să scăpăm de beleaua asta!...“

Judecătorul rămase cam încurcat, neștiind ce să răspundă. Și par'că nu se pricepea ce să facă acum cu cățelușa: S'o lase jos, sau tot s'o mai fie în brațe?

Dar d-na Tănăsescu îl scoase din încurcătură, strigând deodată:

„Vai Fănică!... Ce vrei să faci?... Pentru nimic în lume n'o dau pe Cocheta!“ — și fără să se mai uite la bărbatul ei, se repezi spre judecător, și după o luptă scurtă, cu strânsuri repezi de degete, îi smuci cățelușa din brațe.

Doctorul se încruntă și mai tare, pe când judecătorul mușcându-și buzele ca să astâmpere pornirea unui zâmbet, se prefăcuse supărat:

„Las'... dacă nu vreți să mi-o dați, să știți c'am să v'o fur la cea dintâiu ocazie... Sunt în stare să sar noaptea gardul și s'o șterg fără să bănușiți în somn, că v'au călcat hoșii!...“

D-na Tănăsescu, care nu vedea acum în față decât pe judecător și glumele lui, îl amenință cu degetul:

„Bine că mi-ați spus, d-le Spireanu... să știți că am s'o culc pe Cocheta cu mine în pat... Să vedem cum o s'o mai furi atunci?!“

După ce mai făcuse câteva glume pe socoteala Cochetei, judecătorul plecă făcând sărituri sprintene, pe când doctorul îl urmărea cu o strâmbătură desprețuitoare.

„Poftim tipul — gândi judecătorul depărtându-se — poftim, voiă să-mi arunce beleaua în spinare... Crede, poate, că nu mă pot lipsi de javra lui!... Frumos dar, n'am ce zice!“

*

De două zile, Cocheta nu se mai vedea nicăiri. O căutase servitoarea și în șură, și prin vecini și la piață și în toate părțile... Da degeaba: par'că intrase în pământ. De supărare, d-nei Tănăsescu îi peri și pofta de mâncare. Și nimeni care s'o mângăie! Bărbatul nici n'o întrebese măcar ce are de-așa de supărată. Și când, în urmă, a trebuit să se plângă lui de lipsa Cochetei, el îi răspunse dând cu nepăsare din umeri:

„O fi furat-o secătura ceia de judecător!“

Ea se supără așa de tare, că eră mai s'o apuce un atac de nervi.

Într'o dimineață, însă, toată supărarea i se risipi: Pe porțița grădinei intră vesel tânărul judecător, ținând cu triumf în brațe pe Cocheta cea pierdută. Doctorul dând cu ochii

de Spireanu, se ridică murmurând printre dinți. D-na Tănăsescu într-o clipă fu lângă judecător și luându-i cățelușa din brațe, îl privi cu ochii umezi de recunoștință.

„Nu știu cum să-ți mulțumesc, domnule, Spireanu!... Și unde ai găsit-o?”

Judecătorul vru să-i răspundă printr'oglumă, dar întâlnind privirea tăietoare a doctorului, zise potolit:

„O aduceă, în brațe, un țaran... Mi-a spus că a găsit-o rătăcind tocmai în pădurea dela Marga...”

Neputând să-și ascundă surprinderea, d-na Tănăsescu își privi bărbatul, cu un ochiu bănuitor:

„Pe acolo treci și tu Fănică, când mergi în plasă, nu-i așa?”

Făcând un gest de mare plictiseală și silă, doctorul îi răspunse:

„Da, și pe acolo mă duc... Să vede că s'a luat javra după trăsură...”

Urmă o tăcere supărătoare pentru toți trei... Judecătorul care își pierduse surâsul său obișnuit, simți că a venit timpul să nu mai pomenească nimic de Cocheta, și schimbă pe dată șirul vorbirii lor...

După plecarea lui Spireanu, doctorul rămase nemișcat pe bancă, cu capul plecat ca sub apăsarea unui gând chinuitor. Când nevastă-sa trecu pe dinaintea lui ca să intre în casă, el făcu deodată o mișcare scurtă, ca și când ar fi vrut s'o oprească, dar întâlnindu-i privirea rece, aproape ca a unei

străine, își luă de seamă și prins de un mare neastâmpăr începă să frământă nisipul de sub tălpi. Se ridică deodată ca trezit dintr'un vis și se îndreptă spre casă, pășind așa de apăsător pe alee, încât cățelușa, care se făcuse covrig pe un preș din fața ușei, se sculă speriată începând să latre alarmată ca la ivirea unui necunoscut. Doctorul avu un moment de turbare și necăjit peste măsură se repezi după ea s'o lovească cu piciorul, dar javra se feri mărind după un ghiveciu cu flori.

Doctorul mai bodogăni câteva cuvinte, apoi intră repede în casă. Când se întoarse, avea pălăria în cap, iar între două degete, ținea cu mare băgare de seamă, o bucată de pâne albă. Îndulcindu-și vocea începă s'o strige pe Cocheta care veni îndată, sărind bucuroasă în jurul stăpânului. După ce se uită de câteva ori în dreapta și în stânga, ca și când s'ar fi ferit să-l vadă cineva îi dete cățelușei bucată de cea de pâne. Deabiă înghițise o îmbucătură și gingașa Cocheta se strânse grămadă ca prinsă de niște crampe dureroase...

Doctorul zâmbi mulțumit și așezându-și pălăria în cap, se îndreptă spre eșire, cu pașii grăbiți. Când să închidă porțița se mai uită în urmă: Zărind cum în nisipul de pe alee se svârcolea un ghemuleț alb, rânji:

„Să poștești să mânânci, și mâne, ciocolata dela secătura ceia de judecător!...”

Al. Cazaban.

Trec clipele.

Trec clipele, trec rânduri, rânduri —
Și 'n fiecare dintre ele
Aceleaș dor, aceleași gânduri,

Aceleași visuri, de mărire,
Aceaș sete fără margini
De larga vieții strălucire! —

Se 'nalță sufletul, se sbate,
Măiestru 'n sborul lui năvalnic
Nemărginiri întregi străbate;

Dar înălțimile-l doboară,
Cu aripile sfărâmate
În noapte se cufundă iară...

Și clipele trec rânduri, rânduri,
Și 'n fiecare-aceleași visuri,
Aceleaș dor, aceleași gânduri...

Vasile Stoica.

Shakespeare.

Iuliu Caesar.

Trad. din englezește de I. Borcia.

(Urmare.)

Scena II. Roma. O sală în palatul lui Caesar.

(Fulger și tunet. Intră Caesar în haină de noapte).

Caesar. Cer și pământ n'avură pace-azi-noapte;
De trei ori a strigat Calpurnia 'n somn:
„Săriți! Ucid pe Caesar!” — Nu e nimeni?
(Intră un servitor).

Servitorul. Măria ta?

Caesar. Mergi, spune preoților să jertfească.
Și vino 'ndată cu părerea lor.

Servitorul. Ascult, Măria ta. (Iese).

(Intră Calpurnia).

Calpurnia. Ce gând ai, Caesar? Vrei să pleci
de-acasă?

Să nu treci astăzi pragul casei tale.

Caesar. Caesar va merge: n'a 'ndrăznit nimic
Să mă amenințe decât din urmă;
Când să-mi privească 'n față, pierе 'ndată.

Calpurnia. Caesar, tu știi că n'am crezut în semne,
Dar azi mă sperie. E unul care,
Afar' de ce-am văzut și-am auzit,
Mi-a spus minuni văzute de străjeri.
Pe stradă o leoaică a fătat,
Gropi s'au deschis, dând morții lor afară;
Ostași de foc s'au războit prin nori
În rând și 'n chip de lupt' adevărată,
Și sânge-a picurat pe Capitol.
Al luptei sgomoț răsună 'n văzduh,
Cai nechezau, ostași gemeau murind
Și duhuri suspinau, țipau pe strade.
O Caesar, astea-s ne mai pomenite,
Și eu mă tem!

Caesar. Cum poate fi oprit

Ce-i hotărît de zeei cei puternici?
Eu totuș merg; aceste prevestiri
Îi sună lumii 'ntregi ca și lui Caesar.

Calpurnia. Când moare-un cerșetor, nu vezi comete;

Dar cerurile înseși prevestesc
Prin semn de pară moartea celor mari.

Caesar. Fricoșii mor, de vii, de multe ori;
Vitejii 'ndur' odată numai moartea.
Din câte ciudățenii am aflat,
Mi s'a părut aceasta cea mai mare
Ca oamenilor să le fie frică;
Văzând că moartea, un sfârșit firesc,
Când va să vie, vine.

(Intră iarăș servitorul).

Ce spun augurii?

Servitorul. Ei astăzi nu te sfătuiesc să ieși.

Scoțându-i jertfei măruntaiele,
Ei nu găsiră inimă într'însa.

Caesar. Și zeei fac deci frica de rușine:
Lipsit de inimă ar fi și Caesar,
Dac' ar rămâne-acasă azi, de frică.
Dar Caesar nu: năpasta știe bine
Că-i Caesar mai năpraznic decât ea:
Suntem doi lei și într'o zi născuți,

Dar eu sunt cel dintâiu și cel mai strașnic: —
Și Caesar o să meargă.

Calpurnia. Vai, iubite,

De 'ncredere ți-e mintea, 'nvăluită.
Nu merge astăzi: zi că-i frica mea
Ce te oprește-acasă, nu a ta.

Noi vom trimite la Senat pe-Antoniou,
Să spună el că nu ești bine astăzi:
O, lasă-mă 'n genunchi să te înduplec.

Caesar. Să spun' Antoniu că nu sunt bine;
Și eu, de dragul tău, voiui stă acasă.

(Intră Deciu).

Aici e Deciu Brut, să spună el.

Deciu. Slăvite Caesar, la mulți ani! Mă 'nchin:
Eu viiu să te 'nsoțesc pân' la Senat.

Caesar. Și chiar la timp ai nimerit, să spui
Senatului din parte-mi sănătate,
Și să vestești că astăzi n'o să viiu:
Nu pot, e rău zis, nu cutez, mai rău:
Nu vreau să viiu: așa le spune, Deciu.

Calpurnia. Le spune că-i bolnav.**Caesar.** Să mintă Caesar?

Întins-am brațul meu cuceritor
Așa departe, ca să-mi fie frică
De bărbi cărunte-a spune adevărul?
Vestește, Deciu, că nu vreau să viiu.

Deciu. Slăvite Caesar, spune-mi pentru ce,
Să nu mă rădă când îi voiui vesti.

Caesar. Aceasta-i vrerea mea: nu vreau să viiu;
Atâta e de-ajuns pentru Senat.
Dar, ca să fii tu însuși dumerit,
Fiindcă te iubesc, îți dau de știre:
Calpurnia, soția mea, m'oprește:
Ea a visat că mi-a văzut statuia
Vărsând, ca o fântână, sânge viu
Pe zeci de guri; și mulți Romani voinici
Veniau, zăbind, să-și scalde mâna 'n sânge:
Și-acestea

Le-a tălmăcit drept semne vestitoare
De rele, întâmplări; și în genunchi
Ea m'a rugat să stau acasă astăzi.

Deciu. Greșit de tot e visul tălcuit;
A fost semn bun și norocos: statuia-ți,
Svârlind pe-atâtea țevi tot sânge 'n care
Zăbind și scaldă mâna mulți Romani,
Înseamnă că, din tine, Roma mare
Sorbî-va sânge dătător de vieță,
Și că bărbați fruntași s'or îmbulzi
Să-și ia un strop drept moaște și-amintire.
Acesta-i înțelesul visului.

Caesar. Și astfel ni l-ai tălmăcit prea bine.**Deciu.** Da, căci ascultă veeștea ce-ți aduc:

A hotărît Senatul ca să dea
Coroana azi puternicului Caesar.
Când voiui vesti că nu voești să viiu,

Ei pot să-și schimbe gândul. Ba, vreunul
Ce lesne-ar fi 'n batjocură să zică:
„Senatu-i amănat pân' ce soția
Lui Caesar va avea mai bune visuri“.
Nu vor șopti, când Caesar se ascunde:
„Vedeți, se teme, Caesar?“
Mă iartă, Caesar, marea mea iubire,
Spre-al tău folos, mă 'ndeamn' a-ți spune-
aceasta;

Caesar. Și-oricare alt gând mi-e supus iubirii.
Cât de deșartă-i teama ta, Calpurnio!
Sunt rușinat c'am ascultat de ea. —
Dă-mi haina, căci voesc să merg: —
(Intră Publiu, Brutu, Ligariu, Metel, Casca, Tre-
boniu și Cinna).

Și iată vine Publiu să mă ia.

Publiu. Mă 'nchin, slăvite.

Caesar. Bine ai venit. —
Cum, Brutu, te-ai sculat așa de vreme? —
Mă bucur, Casca. — Iată și Ligariu.
Eu niciodată nu te-am dușmănit
Ca frigurile care te slăbiră. —
Ce ceas e?

Brutu. Caesar, au trecut opt ceasuri.

Caesar. Vă mulțumesc de-atâta osteneală.

(Intră Antoniu).

Priviți! Anton, ce face noaptea ziuă,
Tot s'a sculat. — Bine-ai venit, Anton.

Antoniu. Slăvite Caesar, bine te-am găsit.

Caesar. Lăsați să pregătească alături masa: —

Sunt vinovat că așteptați atâta. —
Ei, Cinna: — ei, Metel: — și tu, Treboniu!
Păstrai un ceas de vorbă pentru voi;
Să-mi amintiți dorința voastră astăzi:
Să-mi fiți aproape, ca să nu vă uit.

Treboniu. Da, Caesar: — (la o parte) și atât de-aproape
ncât

Ai tăi dori-vor să-ți fi fost departe.

Caesar. Veniți, gustați un strop de vin; și-apoi
Plecăm asemeni unor buni prieteni.

Brutu. (La o parte). Mă doare inima, văzând, o Caesar,
Că nu tot ce s'aseamănă e-aceeaș.

Scena III. Acelaș oraș, O stradă aproape de Capitol.

(Intră Artemidor, cetind o hârtie).

Artemidor. „Caesar, păzește-te de Brutu; ferește-te
de Cassiu; nu te-apropiă de Casca; ispitește-l pe
Cinna; nu te 'ncrede în Treboniu; privește-l pe Metel
Cimber: Deciu Brut nu te iubește: ai jignit pe Caiu
Ligariu. Nu e decât un singur cuget în toți aceștia
și el e îndreptat împotriva lui Caesar. Dacă nu ești
nemuritor, caută 'n jurul tău: negrija deschide calea
urzirii. Puternicii zei te păzească!

Al tău iubitor

Artemidor.“

Aici voiui stă pân' ce va trece Caesar,

Și, drept o jalbă, îi voiui da aceasta.

Mă doare inima că vrednicia

Nu e la adăpost de-al pismei dinte.

Cetind aceasta, Caesar, tu ai zile;

De unde nu, uneltitorilor

Le dau și ursitoarele-ajutor. (Iese).

Scena IV. Acelaș oraș. Altă parte a aceleiaș strade,
în fața casei lui Brutu.

(Intră Portia și Luciu)

Portia. Te rog, băiete, aleargă la Senat:
Nu stă să-mi mai răspunzi, ci pleacă 'n grabă:
De ce mai stai?

Luciu. Să-mi spui porunca, Doamnă.

Portia. De te-ai fi dus și iarăș te-ai fi 'ntors,
Ca să-ți pot spune ce să faci acolo. —
(La o parte). Nu mă lăsa, tărie, pune-un munte
Năpraznic între inimă și limbă!
Am suflet de bărbat, putere însă
Am de femeie. Cât de greu le cade
Femeilor păstrarea unei taine! —
Ești tot aici?

Luciu. Stăpână, ce să fac?

S'alerg la Capitol, și alt nimic?

Și să mă 'ntorc aici, și alt nimic?

Portia. Da, adu-mi știre despre domnul tău,
Căci a plecat bolnav: ia seama bine
Ce face Caesar, cine-l înconjoară.
Băiete, stai, ce sgomot se aude?

Luciu. N'aud nimica, Doamnă.

Portia. Ascultă bine:
A fost un vuiet surd ca de-o răscoală,
Și vântul bate dinspre Capitol.

Luciu. Zău, Doamnă, eu n'aud nimic.

(Intră prorocul).

Portia. Vin', omule, și-mi spune unde-ai fost.

Prorocul. La mine-acasă, Doamnă.

Portia. Ce ceas e-acum?

Prorocul. Vreo nouă ceasuri, Doamnă.

Portia. Plecat-a Caesar înspre Capitol?

Prorocul. Nu, Doamnă, încă nu: mă duc și eu

Să-l văd când trece înspre Capitol.

Portia. Tu ai vreo jalbă cătră Caesar, nu?

Prorocul. Am, Doamnă: dac' o să se 'ndure Caesar

Atât de mult de Caesar să m'asculte,

Îl voiui ruga să se păzească bine.¹⁾

Portia. Cum, știi de vreo primejdie pentru el?

Prorocul. Din câte știi, n'oo fi nici una, multe

De cari mă tem, se poate să se 'ntâmpie.

Rămâi cu bine. — Strada asta-i strămtă:

Mulțimea care vine după Caesar,

De senatori, de pretori, de clienți,

O să strivească pe-un om slab de moarte:

Mă duc să-mi cat un loc mai larg, de-acolo

Vorbi-voiui cătră Caesar, când va trece. (Iese).

Portia. Eu trebuie să intru. — (La o parte). Vai, ce slabă

E inima unei femei! O Brutu,

Să-ți ocrotească cerurile fapta! —

M'a auzit, băiatul. — Brutu cere

Ceva ce nu vrea Caesar. — O mi-e rău. —

Aleargă, Luciu, la bărbatul meu;

Să-i spui că sunt voioasă: vino iarăș

Și adu-mi știre 'n grabă ce ți-a spus.

(Ies prin părți opuse).

¹⁾ Aceste cuvinte s'ar potrivi mai bine în gura lui Artemidor.
Se poate să fi confundat aici sau Shakespeare însuș sau cei
dintâi editori aceste două persoane.

Singură, subt cer!...

Zeci de ani, poate veacuri de când stă singură, subt cer, înfiptă în trupul câmpului pustiu, a câmpului năpustit din toate părțile de vânturi. Cioplită în peatră, crucea își întinde brațele desfăcute în lături, ca un uriaș încremenit într'un fior de desnădejde. În zilele cu soare puternic, de vară, umbra i se întinde până departe, sărutând pământul, ca un crucificat scoborit de pe crucea suferinței lui.

A fost cioplită din stâncă, ridicată acolo în vremi de credință, în vremi de năstrușnice lupte pentru pământul care o ține. S'au adunat, atuncea, drept credincioșii, de jur-împrejurul ei va fi fost o mare de capete descoperite, și mii de ochi se vor fi oprit pe partea albă, — pe miezul alb și luciu al stanei din munte. Și când picăturile de aghiazmă va fi stropit peatra de pomenire, ostași în platoșe vor fi îngenușchiat pe locul în care stase bătălia, în care atâția, — al căror nume eră săpat în brațele de peatră, — căzuseră morți...

Și astăzi după atâta amar de vreme, după ce nimeni, și nici cenușa celor cari au ridicat-o nu se mai odihnește acolo unde zăcuse dela început, astăzi crucea mai stăruiește ca un martor nepăsător prin fața căreia se perindă vremea.

Dar vremea tocește, vremea roade, vremea scurmă, vremea desfundă și afundă și șterge de pe fața pământului atâtea lucruri, și le nimicește. Iar când nu poate birui dintr'odată, vremea rabdă, — cu răbdare macină, cu răbdare își înseamnă puterea.

Și așa brațele crucii de se desfac tot atât

de puternice în lături, pe fața lor anii și-au șters aripele, și din slovele acele cari aminteau numele atâtor ostași biruitori, n'au mai rămas decât urme, semne ne'nțelese cari, încetul cu încetul, se vor duce și ele la rândul lor. Și așa, singură, în mijlocul câmpiei, crucea stă ca un loc de popas paserilor oboșite, paserilor cari își strâng aripile deasupra ei și se lasă pe brațele reci de peatră să se odihnească. Și, earna, stoluri întregi de ciori flămânde se abat peste ea ca peste o pradă, iar, uneori, peste întinsul alb al zăpezii, în fâlfăiri grele, câte un corb se apropie și se așează pe vârful ei, uitându-se de jur-împrejur cu ochi donici după hrană.

Un rug de mure și-a întins ramurile, și le-a ridicat apoi pe piciorul crucii, înfășurându-l, țesând împrejurul lui ca o mreajă de frunze.

Rar călător să se abată pe la ea. Și atuncia, nepăsător, privește o clipă și dă biciu calului să pornească mai departe.

Numai în nopțile furtunaticе, când vânturile se năpustesc nebune de se lovesc par'că în capete, șuerând și vânzolindu-se ca balaurii, în nopțile acelea par'că în preajma crucii se trezesc iar oștile, și iar se 'nfiripă și stă bătălia pe locul acela pe care mai fusese, și glasuri de durere și de groază umplu cu vaelele lor noaptea.

Iar a doua zi, când din norii grei și suri ploaia cade, de pe creștăturile crucii se scurg picăturile de apă, ca niște lacrimi izvorâte din peatră.

...Și singură, sub cer, crucea plânge atunci, din zori până în seară! **Em. Gârleanu.**

Dări de seamă.

Victor Eftimiu, *Fără suflet*. Nuvele și schițe. „Biblioteca Lumina”. București, 1911. 1 vol. 8° mic. 127 p.

Astăzi condițiile de editură contribuie și ele în destulă măsură la stabilirea popularității unui talent. Din cauza aceasta regretăm neglijența evidentă, cu care d-l Eftimiu a făcut întâiul său pas mai hotărâtor în vileag, apărând într'o bibliotecă fără reputație deosebită și în forma unei broșuri, ce îi se strecoară aproape printre degete, câtă vreme în tânăra sa activitate de până acum, a produs un material destul

de bogat, pentru a-și putea selecționa un volum mai ponderabil. Vom face însă bine, atribuind această greșală numai bohemiei sale incorigibile. Căci, într'adevăr, un grad bunșor din nepăsarea asta a firii sale de artist neprefăcut și fără disciplină, a omului fără o gelozie ostentativă față de producțiunile sale, se găsește în munca întreagă a acestui răsăfat. Fie că în versuri lirice își cântă seninul sufletesc; fie că în proza-i, fantastică uneori, își plimbă imaginația orientală pe plaiurile aventuroase ale patriei sale macedo-

nene; sau fie că în rime satirice parodiază decadentismul bucureștean, el ne întâmpină pururea cu acelaș spirit degajat, de o specială naturaleță. Și găsim că în clipele vieții literare de astăzi, când poza și gravitatea copleșesc așa de repede și desfigurează talentele începătoare, calitățile ca ale autorului, de care ne ocupăm, sunt binevenite.

Fără a urmă o direcție anumită, sau a se lăsa robit de unul din genurile curente ale prozei, d-l Eftimiu ne surprinde în aceste schițe prin variația subiectelor sale. Aceste subiecte sunt luate de pe tărâmurile cele mai eterogene ale vieții, sau ale fantaziei. Mlădios, sobru, concentrat, ne înșiră cele mai elementare adevăruri, alături de cele mai bizare născociri și cele mai burgheze întâmplări din viață, alături de epizoduri cu totul romantice. Înțelesurile i se leagă fără ocol și fără umplutură și unde nu merge altfel, intervine de obicei vreun paradox, care dă sfârșiturilor de schițe o nuanță de capriciu. Pe de-a întregul o încercare vizibilă, de a menține, în ton și în coloratura impresiilor, nota ușoară a simplicității și a șăgălniciei.

Dintr'un început, atmosfera care ne primește este aceea a intimităților tinere, a lumii de studenți, când omul prea tânăr iubește pentru întâia oară și când întâiele senzații se prefac și se exagerează în forma de „chinurile unui nefericit”, — căci convingerea pripită rămâne pururea: „Femeia e fără suflet”... De-aici căpriosul autor ne duce tocmai pe malurile Adriaticei și ne spune o tainică și miraculoasă poveste dintre o Americană wagneriană și un poet visător, ale cărui versuri erau „șoptite de un cântăreț din țara crisanțemelor”. Fondul acestui episod bizar rămâne cam nedeslușit, dar motivul acesta de dragoste vagă a artistului e reluat în „Dimineața de iarnă”, unde e bine prins momentul, când un cântăreț bătrân ingenunchiază și varsă întâia lacrimă de dragoste pe mâna unei copile palide. Mai puțin subtile sunt însă câteva scene de câznicie burgheză, cari, în schimb, câștigă prin sentimentalismul lor sincer, cum este schița „Ca doi străini”, în care pierderea unui copilăș, produce o interesantă situație psihologică între părinți. Originalitatea talentului d-lui Eftimiu se relevă în special în modul spiritual cum știe să fixeze acea specie simpatică de intelectuali „de a șasa mână”, cari se refugiază în vreo redacție de gazetă obscură, oameni tineri cari, cum zice d-sa „trăesc necunoscuți și mor prin magazine, sau își pierd urmele prin colțuri de provincie, poeți plini de idealuri reformatoare în artă și lazaroni foarte inteligenți”. Cu ironia fină, de care dă probe în descrierea interiorului redacției în timpul de seară „când crepusculul își cerne cenușa pe ferestrele nespălate și două luminițe roșii se aprind, ca niște licurici, vestind că redacția nu s'a golit încă și că redactorii fumează” și cu alte asemenea desvăliri din viața de gazetar vagabond, d-l Eftimiu ne-ar putea fixa încă alte moravuri, cari se duc și merită să fie reținute, în această frumoasă formă literară. Cât pentru nota fantastică, de un umor atât de jovial, trebuie să recunoaștem că merită o specială relevare. Bucățile de rezistență ale volumașului acestuia sunt negreșit

„Regele păcurei” și „Pământul, a vorbit”. Contrastul glumeț între norocosul miliardar Sir Mak Dollaryngton, supranumit regele păcurei, și între ofticosul socialist David; precum și ironia la adresa locuitorilor din Marte, cari nu voiau să se încreadă în bătrânii lor astronomi, Mar-Tomar și Al-Marun, când le vorbiă despre existența unui oarecare „pământ”, — sunt prestațiuni literare cu totul aparte în proza noastră mai tânără și reclamă o serioasă atențiune asupra autorului.

Dealtfel este știut, de orice cunoscător al vieții literare din urmă, că printre acei puțini cari își fac drum, cu mult succes și cu mai multă neătărnare cătră o țintă mai de seamă, este d-l Eftimiu. Nu numai prin acest volumaș, unde se văd numai în parte calitățile sale, dar prin realitatea unor frumoase porniri, ca gust, ca limbă, ca spirit și ca putere de invențiune în tot debutul său de până astăzi.

✽

Radu Baltag, *Feciorul și alte nuvele*. Editura Minerva. București, 1910. 1 vol. 242 pag. Prețul 1.50.

Pe d-l Radu Baltag îl cheamă, dacă nu ne înșelăm, Rudolf Bernhardt și cu toată silința ce își dă, de a produce credința, că e Român și de a aduce, drept dovadă, o limbă cetibilă și o serie de subiecte românești și țărănești chiar, lucrul acesta, greu de tot, nu-i reușește deplin. În câteva construcțiuni, ca „sorămea se sculă cu greutate în capul oaselor și cu voce slabă și plină de snopire încep” etc., apoi în felurite ștângăcii de stil, se observă străinul foarte bine. Unde mai pui că în schița „În urma banchetului” autorul ne dă portretul unui văr al său, „cu barbă subțire și roșie și cu o gură schimonosită de un zimbet de mistreț” (mistrețul român nu zimbește!), care, după toate aparențele, pare a fi de rasă israelită. Iar dacă toate aceste indicații asupra originii autorului ne-ar lipsi, ne-ar rămâneă totuș o ultimă dovadă peremptorie. D-l Radu-Rudolf ne zugrăvește un preot din Argeș, cu atâta lipsă de considerație și în atâtea trăsături de bestialitate, cum un autor român de bun simț n'ar fi făcut-o. Acest popă Nae, adecă, surprinde noaptea, pe malul Argeșului furibund, pe un țaran din sat, a cărui tânără soție eră amanta Preasfinției Sale; se ia cu dânsul la luptă:

„Și popa se căznea să-și ridice dușmanul împingându-l spre Argeș. Un strigăt scurt de izbândă, un urlat lung de spaimă, încă un țipăt. Și l-am văzut pe părintele Nae, legănând pe țaran deasupra apei. Un sgomot de bulgări de lut căzând în apă, un plescăit surd și Argeșul mugl mai tare de prada ce i se aruncă... Ceva negru plutea la suprafață. Iar popa Nae, cu ochii holbați de beția crimei, cu buza deasupra ridicată într'un rânjet de lup, se repezi de luă o bărnă lungă, din grămada de grinzi. Și de căteori nenorocitul da s'atingă lutul țărului, popa avântă bărna și îl lovea în cap, repezindu-l îndărăt”...

Străin, evreu, sau oricine ar fi d-l Baltag, faptul că d-sa a găsit o editură națională în „Minerva”, ca să-l răspândească, ne îndeamnă să ne oprim asupra volumului său. Și observăm mai întâi, că d-sa a în-

vătat să scrie genul prozei românești, așa cum l-au întemeiat definitiv tinerii noștri de astăzi. Cu alte cuvinte, d-sa urmează în această privință direcția lui Sadoveanu, Sandu și a altora mai tineri, cu graiul și culoarea dela țară, cu descrieri pasionate și bogate în amănunte și cu evidentă simpatie pentru țăranul obidit. Un străin poporanist! Iată și aici un fapt curios de amintit! Numai că această pornire nu are de loc un caracter românesc. D-l Baltag se vede a fi umblat în școala internațională a tendenționismului. Ca un fir alb se poate urmări în întregul său volum o tendință, mai bine sau mai rău susținută, de-a pune în evidență virtuțile și suferințele celor mărunți și ale celor săraci, în opoziție cu deținătorii puterii și ai fericii. Un fel de umanitarism căutat în bucățile cele mai multe și o revoltă împotriva nedreptății. Din relațiile dintre un unchiu bogat și niște nepoți sărmani, face o pledoarie întregă împotriva parvenitismului. Din accidentul, așa de efemer, în care un tramway s'a isbit de un bou dela trăsura unui țăran, ridică un șir de acuzații sau de blesteme împotriva orașului, care ar fi pe semne o pacoste a țăranimei. În tipul vista-voilui, dela domnul căpitan Corbea, d-sa fixează pe soldatul chinuit de ofițerul său stăpân. Și mai grozavă, mai fotografiată după realitate, este agonia, lungă de peste treizeci de pagini, a fetei Rada, care-și poartă boala uscată prin atâtea rânduri, doritoare de efect...

Desigur, nu voim să zicem că aceste transparente scopuri cuprind idei atât de vinovate. Păcatul lor este numai, că nu pot să probeze vreun talent deosebit de invenție, sau de compoziție în scrisul d-lui Baltag. Afară de „Feciorul“ dela început și de scena de mânăstire dela sfârșit, amândouă cu o reușită argumentare psihologică, puține pagini vor putea fi reținute în rândurile prozei noastre curente. Ideia de obicei e prea îngustă; povestea în sine (vezi povestea cu covrigarul norocos!) cuprinde ceva prea puțin omenesc; vorbăria, la atâtea șens, e prea multă! Iar de încheiere aș mai face observarea, că, dacă e vorba de complecta sa românizare, autorul ar trebui să evite în viitor întrebarea de nume neromânești, ca George Varian, Grigore Ogirean, Necolae Vocilă, Barbu Ogriziș, cari sunt niște alcătuirii hibride și nepotrivite cu firea limbei noastre.

88

Ion Chiru-Nanov, *Așa i-a fost scris*. Nuvele. București, 1911. 1 vol. 8°. 138 p. Prețul: Lei 1.75.

Deși începător și până acum abia colaborator tolerat pe la revistele gratuite, d-l Chiru-Nanov dovedește din întâiele sale pagini, că este unul din cei mai dibaci stăpâni pe graiul rustic dela țară și întrebuințează, în mânăuirea lui, tonul cel mai firesc și de o particulară bogăție în intimități. Atât este de neînvațat, de necultivat prin lectura altora, acest stil curgător al d-lui Nanov, încât adeseori îi observi rătăcirile dialectale inerente. E știut, de pildă, că în multe regiuni ale României se comite o grosolană eroare împotriva concordării subiectului cu predicatul, eroare care se repercutează adeseori și în scrierile începătorilor. Ei bine împotriva acestei norme, d-l Chiru păstrează și

d-sa formele „ii place vorbele“, „ceilalți călugări citește“; „cât ține rugăciunile...“ Și, în afară de asta, face întrebuințare și de alte barbarisme, ca „alea a lăturatele“, „Împăratul ăla Marele“ și alte câteva de acestea, cari pistruesc curgătoarele pagini și tulbură gustul de citit și armonia formei.

Cum intri în temeiul prozei d-lui Nanov vezi numai decât pe maestrul dela țară, care de obicei nu învață meșteșugul dela vreun artist din oraș, ci se străduiește singur, prin hărnicie și proprie intuiție, să-și construiască ceea ce îl îndeamnă inima. Opere de aceste de țărani deștepți și autodidacți, cari își clădesc adeseori ei singuri casele, au apoi de obicei defectul, că sunt cam primitive și stângace în execuția lor și nu se leagă în toate amănunțele lor. Ceea ce nu li se poate însă totuș tăgădui este, că totdeauna cadrul, în care își așează creațiunea fantaziei lor mai neîndemânatică, este mai sincer văzut și totdeauna naivitatea romantică mai credincios conservată.

Dăm, de pildă, în acest volum peste două povestiri mai lungi, unde s'ar părea că e necesar un dar de construire mai deosebită, unde ne așteptăm să vedem vreo însușire artistică mai de seamă în prezentarea vreunui suflet omenesc și vreo ordine firească în continuitatea unor întâmplări, cum se cuvine în orice nuvelă. Și ce găsim? În „Așa i-a fost scris“ scheletul povestirii rămâne în condițiile cele mai elementare. Onu, un tânăr și deștept gospodar, își surprinde soția cu ciocoiul grec, în mijloc de codru. Un glonț, sau două, împotriva lor și Onu fuge și se ascunde la mânăstire, unde ajunge stareț, ca abia după zeci de ani să afle că gloanțele lui n'au nimerit pe nimeni și că ciocoiul trăiește cu vechea sa amantă. Călugărul se întoarce și ucide pe ciocoi într-o luptă voinicească, predându-se justiției. Afât. Iar „Moara din Repezeanca“, cu subiectul nefiresc și cu totul forțat asupra unei dragoste dintre o frumoasă fată de morar, (pe care o cere un deputat de nevastă!) și fratele ei natural, un flăcău din sat, — este iarăș numai o înșirare de epizoduri și de combinații, cu totul străină de o strânsă îmbinare sufletească. Dacă însă vom face abstracție de aceste înfiripări de acțiuni primitive ale d-lui Chiru-Nanov și vom stărua să ne încălzim de farmecul exterior în care le înfășoară, vom da peste o serie de frumoase însușiri de viitor nuvelist, între cari desigur, peste un mare dar de observație. Un interior idilic dintr-o căsuță de țăran, o atmosferă cucernică dintr-o mânăstire, o liniște din miez de pădure și un sgomot de tăietor de lemne lângă râul din codru, le redă d-l Nanov foarte sugestiv. În peisajele din natură el aduce totdeauna vieță și mișcare, ceea ce ridică nivelul paginilor sale descriptive.

Sunt mult mai compact legate apoi bucățile mai mărunte, cari nu cuprind acțiuni decât reflexiuni și mici analize de întâmplări în natură. „Smeul“, traiul de o zi al unui șarpe uriaș, evadat din menagerie, cu acea admirabilă lăfăire în cadrul imbelșugat al unui câmp de primăvară, este negreșit o lucrare însemnată sub toate raporturile. Și tot atâtea gingășie manifestă autorul față de alte vietăți mărunte din natură, cum

este în dialogul dintre un pitpalac și o ciocârlie: „... Se 'nalță ciocârlia, se 'nalță în rotoacoale, rotoacoale și cântă. Se leagănă câmpul par'că. Se pleacă ierburile. Iar glasul ei plâpând toarce mereu, se împletește cu razele soarelui și picură în inima întregii firi...”

Cu firea aceasta delicată și duioasă și cu sinceritatea asta primitivă față de natură și de vieață, se pot scrie încă lucrări aducătoare de bună reputație pentru noul prozator.

II. Chendi.

Cronică

Biblioteca populară a „Asociațiunii”. Această publicație a primei noastre instituții culturale, care apare sub îngrijirea d-lui Oct. C. Tăslăuanu, a reușit să se răspândească peste așteptările tuturor. Când scriem aceste rânduri numărul abonaților ei, dintre cari cei mai mulți sunt țărani, a trecut cu câteva sute peste șase mii. Prin urmare membri ajutători ai „Asociațiunii” s'au sporit într'un singur an cu mai multe mii. Nu ne aducem aminte ca vreo publicație similară să fi avut un asemenea succes. Și credem că răspândirea broșurilor din această bibliotecă în popor — anual peste 70.000 de broșuri — e evenimentul cultural cel mai important al zilelor din urmă și e una dintre cele mai fericite întreprinderi ale „Asociațiunii”.

Prima broșură, intitulată *De demult*, povestire istorică de Dr. I. Lupaș, a apărut și se prezintă în condiții excelente. Limba populară frumoasă în care e scrisă și conținutul temeinic, care tratează despre obârșia neamului nostru românesc, credem că va plăcea tuturor. Cuprinsul celorlalte broșuri va fi, după putință, tot așa de prețios și tot așa de interesant.

Pentru cărturărirea noastră e o datorie națională și culturală a răspândi această bibliotecă în cercuri cât mai largi. Dacă ne vom împlini cu toții această datorie, numărul membrilor ajutători ai „Asociațiunii” se poate urca, încă în cursul acestui an, la 10—15 mii.

Cărturărirea noastră are deci un nou prilej de a dovedi cum își înțelege chemarea.

✽

Revistele și actualitatea. Revistele, ca de altfel orice ziar, trebuie să reprezinte o parte măcar a epocii, a unei zile în care apar și să reproducă în coloanele lor, sub variate forme, vieța intelectuală și artistică, așa cum se alcătuiește sau se manifestă, cu toată actualitatea ei. După părerea noastră acel organ de publicitate, care din punctul de vedere al actualității, își face cu mai multă stăruință datoria și reține mai mult și mai plastic din frământările și producțiunile vremii, își atinge mai deaproape misiunea sa ideală. Spunem acest cunoscut adevăr, deoarece, din păcate, tot se mai mențin câteva publicațiuni oculte, cari constituie mai mult o bătaie de joc pentru actualitate, decât o datorie către ea și către cetitori. Așa de pildă, am fost surprinși zilele aceste cu un număr nou din „Literatura și arta română” a d-lui Pătrașcu. Ne-am uitat la copertă și am văzut că e vorba abia de numărul triplu pe lunile 'Aprile, Mai, lunié din anul trecut 1910 și că abia în acest număr se aduce o recenzie asupra „Poporanismului în literatură”, dis-

cursul de recepție academică a d-lui Duiliu Zamfirescu, care eră actual înainte de asta cu doi ani! Mărturisim că felul acesta, de a-ți servi pe cetitori și a servi cauza literară este un adevărat abuz din partea scriitorilor, oricine ar fi ei, și ne arată, că în vieța noastră literară tot mai sunt moravuri ciudate și rătăcirii inadmisibile.

✽

„Magazin”. Într'o revistă de provincie din România se varsă praf și pucioasă peste revistele noastre literare mai de seamă — și ne măgulim că ne socotește și „Luceafărul” printre ele — și ne numește cu un titlu disprețuitor în aparență, zicându-ne „magazin”. Din nenorocire ofensa aceasta nu este așa de mare. Titlul de „magazin” există chiar și în literatura noastră istorică și în literaturile străine și nu cuprinde nimic umilitor, căci exprimă o colecție de materialuri bune, care se poată servi la cercetări viitoare. Orice revistă mai de seamă își are rostul ei actual, mai întâi produce vieață și mișcare, în măsura talentelor sale. Dar mai în urmă, desigur, fiecare nu rămâne decât un magazin de consultare, un izvor pururea nesecat, din care istoricii literari își vor scoate mai târziu cele mai prețioase pagini de informație. Cât ne privește pe noi, cei dela „Luceafărul”, avem convingerea că știm ce să lăsăm în magazinul nostru, pentruca viitorul scrutător să nu plece cu traista goală, când ne va cerceta paginile învechite. Dar nu e mai puțin posibil ca în acelaș timp, în magazinul revistei provinciale, ce ne-a ocărit, să nu se abată decât guzganii, șoarecii și alte rumegătoare de hârtie...

✽

O nouă bibliotecă populară. Să nu se sperie nimeni! Nu din simpatie pentru socialiști, cari le scot, ci numai de dragul valorii lor literare, voim să scoatem la iveală broșurile din cea mai nouă și cea mai mititică bibliotecă, apărute la București, în editura revistei „Facla”. Au apărut, din nenorocire, numai vreo șase până acum, au un format minuscul și se vând numai cu câte 10 bani, cu toate că sunt foarte curat tipărite. Autorii, din cari s'au tipărit aceste traduceri, sunt tot străini cu renume și nu de aceia cari răstoarnă ordinea vieții, ci înțelepți și povestitori dintre cei mai înzestrați. Tolstoi e pus la contribuție cu două broșurele, în cari s'au reprodus cuvinte frumoase asupra vieții și a credinței. Anatole France, cel mai subtil prozator al Franței de astăzi, cu două povestiri. Leonida Andreiev, temperamentul acesta aprins al Rușilor tineri, urmează cu povești de Crăciun. Iar din Edgar Poë se

tălmăcește faimoasa bucată „Ingrăpat de viu“. Sunt așa dar, somitățile literare străine, a căror operă, bine tradusă, se încearcă a se populariza, în condiții așa de ieftine. Credem că aceste traduceri ar putea trece și pe la noi, ca să le mai amestecăm cu „Alexândria“ și cu „Minunile Sftului Sisoe“.

✽.

Legenda cu „Școala nouă“. Mai întâiu trebuie să facem o mică rectificare, relativă la necrologul nostru din Nr. 2 al „Lucafărului“, adresat „Convorbirilor critice“. Din o serie de manifeste și de declarații administrative, cuprinse în numărul din urmă al acestei reviste, rezultă într'adevăr, că o încetare este la mijloc, dar că în realitate *nu* revista s'a dat sufletul în mâinile creatorului, ci creatorul în mâinile revistei. D-l M. Dragomirescu a depus cu onoare direcția și s'a blagoslovit școala de băeți și de tovarăși, lăsându-le lor revista, cu toată moștenirea veselă de glorie și de deficituri. Luăm deci și sub această formă cunoștința de faptul, că în viața noastră literară atât de săracă în evenimente, atât de sarbădă în episoaurile puține, totuș a avut loc o retragere celebră în felul ei. Și interesant este că, după chipul și asemănarea tuturor manifestațiilor d-lui Dragomirescu, cuvântul d-sale de „adio și la revedere“ a trebuit să îmbrace și el forma de sgomot, cu lăute și chimvale, cu isbucniri de laudă în pieptul de aramă și cu tiradele obișnuite, de un patetic umoristic prin excelență. În interminabile pagini ex-directorul jalnic al văduvitelor „Convorbiri critice“ reia firul revistei fermecătoare despre „Școala nouă“, care s'ar fi desvoltat la această revistă, „tocmai din pricina limpezimii și puternicei idei pe care a avut-o în temelia ei cugetarea critică care a cârmuit-o!“ Ce e drept, recunoaște și modestul domn Dragomirescu, care se improvizează în șef de școală, că ideea pe care s'a bazat, eră ideea „Junimei“ de pe vremuri și teoria estetică a d-lui Maiorăscu, „cu care mă identificasem, p'ot să zic mai mult chiar decât împământătorul ei în litegarură“. Lăsăm la o parte caraghioslăcul-acesta, că ai putea face o școală nouă, cu o idee împrumutată și ne ascundem fața de rușine, văzând că Dragomirescu ne asigură iarăși că a înțeles mai adânc teoriile d-lui Maiorăscu, decât maestrul însuș, și ne întrebăm de lucrul de căpetenie care este școala cea nouă a d-lui Mihalache și cum a întemeiat-o? Lăsăm să ne răspundă:

„La activitatea d-lui Maiorăscu se poate vorbi mai mult de o „direcție“, pe când la „Convorbiri critice“ mai mult de o „școală“. Oricum ar fi, e fapt că din cercul nostru pe de-o parte a pornit o clasificare a scriitorilor tineri, care, cel puțin în unele privințe, a rămas definitivă; pe de altă parte au eșit o serie de scriitori, cari din pricina muncii intensive și luminate, la care s'au supus, au dobândit un rang în literatură“.

Și cari sunt numele aceste, pe cari d-l Dragomirescu i-a scos din pulberea necunoscutului și i-a luminat și disciplinat cu cugetarea sa critică? Lovinescu, cel care fusese cunoscut, după volume întregi, înainte de a colabora la „Convorbiri critice“? Gârleanu, cel care

avusese singur revistă și fusese secretarul d-lui Iorga? Cerna, care debutase, împreună cu Cornel Moldovanu, în „Sămănătorul“? Sau Cincinat Pavelescu, pentru care ar însemna o vădită blasfemie, să se spună, că talentul i-a fost clasificat și disciplinat în coloanele „Convorbirilor critice“? Dar Nanu unde și-a cernut deceniul de activitate de mai înainte? Dar Minulescu ce are comun cu această pretinsă asociație în jurul ideilor profesate de d-l Dragomirescu?

Niciodată asupra calităților și meritului unor scriitori nu s'au făcut revendicări mai absurde, ca aceste. Și niciodată nu s'a vorbit cu mai multă ușurință de o școală literară, ai cărei scriitori sunt între sine elemente cu totul disparate și cari nu s'au încălzit nici o clipă la raza luminoasă a acestui îmbulzitor, ci își manifestaseră însușirile recunoscute cu mult mai înainte și de alții.

Ah, dar să nu facem nimănui nedreptate! O școală a fost ea în jurul d-lui Mihalache. Dar aceasta este școala cu ceai și cu pesmeți, de care am vorbit. Căci, dimpotrivă, când școlile sunt în floare, când maestrul lucrează cu succes la îndrumare, ce rost are o retragere și o încetare în perspectivă?

✽.

„Legende și tradiții“. Nu este întâiașdată că relevăm o faptă bună a „Academiei Române“ și anume obiceiul, ce a introdus de câțiva ani încoace, de a tipări culegeri și studii „din viața poporului român“. Ajungând la colecția a zecea, ni se dă acum o serie de legende, tradiții și amintiri istorice, adunate de institutorul C. Rădulescu-Codin de prin Oltenia și Muscel. În volumașul acesta colecționarul salvează din graiul viu al poporului o serie bunișoară de combinațiuni fantastice, în cari se ivesc urme istorice în jurul lui Traian Împăratul și diferiților domni viteji ai Terii-Românești. Negru-Vodă, Vlad Tepeș, Ștefan-Vodă și până la Cuza trăsesc în aceste legende, tradiții și balade și povestirile asupra lor sunt tălmăcite în graiul neaoș, nerânduit și neprefăcut al poporului, unele ca variante, altele cu totul originale. D-l Rădulescu-Codin este, ce e drept, mai mult un folclorist diletant, decât specialist sau om de știință, dar ca adunător de material pentru viitoare lucrări și pentru scopurile științifice urmărite de Academie, face bune servicii prin căruțlia sa. Insistăm asupra cazului deoarece la noi în Ardeal și în părțile ungurene și bănașene s'ar mai găsi mult material de acesta și nu ar fi rău să se găsească și la noi colecționatori inteligenți, cari să imite pilda d-lui Rădulescu-Codin.

.....

Poșta redacției.

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

Volbură P. Vă rugăm să ne trimiteți altele. Cele primite au numai câteva strofe reușite, cari promit.

I. P. „Amintirea“ nu spune nimic deosebit.

I. C. Traducerea din Paraschos nu ne-a plăcut. Ne-ar părea bine dacă ne-ați trimite altele mai reușite. „Senina dimineață“ într'adevăr nu e destul de senină.